

Länsstyrelsen
Norrbotten

Yttrande

1 (7)

Datum
2024-06-20

Diarienummer
5806-2024

Finansdepartementet
fi.ba.eu@regeringskansliet.se

Yttrande över betänkandet En ny organisation för förvaltning av EU-medel

Er beteckning: Fi2024/00894 SOU 2024:22

Sammanfattning

Länsstyrelsen saknar en fullständig utvärdering av effekten av måluppfyllelse och hur de stödmottagare vilka medlen är till för påverkas av utredningens förslag.

Länsstyrelsen avstyrker flytten av hantering av jordbrukarstöd till Jordbruksverket.

Länsstyrelsen påpekar att det är viktigt att beakta den skillnad i geografisk yta en länsstyrelse ska bevaka, om en flytt av projekt- och investeringsstöd till Civo-länen blir aktuell.

Länsstyrelsen avstyrker förslaget att flytta förvaltningen av Interreg-programmen till Tillväxtverket.

Länsstyrelsen avstyrker utredningens förslag att avskaffa strukturfondspartnerskapens prioriterande roll.

Länsstyrelsen avstyrker det förslag som ligger till en ny lag om anmälningsskyldighet och hänvisar till de förslag som framkommit i utredningen "Ett effektivt straffrättsligt skydd för statliga stöd till företag" SOU 2024:24, som skulle ge en mer komplett och tydlig lagstiftning.

Avsnitt 7.2 Vägledande principer

Länsstyrelsen ser flera problem med utredningens förslag och de vägledande principerna. Att flytta jordbrukarstödens verksamhet till Jordbruksverket kommer inte att öka rättssäkerheten, då de endast har kontor placerade i södra Sverige och det innebär en sämre bedömning och kompetens kring de lokala förutsättningarna i norra Sverige än vad länsstyrelserna erbjuder idag. Norra Sveriges livsmedelsföretag riskerar dels att få sämre möjligheter till hjälp, dels en sämre bevakning av de regionala frågorna i utvecklingen av stödverksamheten.

Det är inte rimligt att tro att bristen på lokalkontor i mer än halva Sverige ska kunna ersättas av hemmakontor, då en myndighet inte kan rekrytera personal till hemmakontor. På sikt riskerar detta att dränera norra Sverige på kompetens kring lantbruks- och landsbygdsfrågorna. Samtidigt riskerar Jordbruksverket dräneras på kompetens kring de regionala förhållandena i norr, då den ofta kommer från remisser och andra inspel från de nordliga länsstyrelserna. Detta riskerar sammanlagt att öka negativ särbehandling för de livsmedelsföretag som verkar där.

Effektiviteten för samverkan med övriga verksamhetsområden framförallt livsmedelsstrategin och livsmedelsberedskapen riskerar att försämrans av samma orsak; brist på kompetens om de regionala förutsättningarna.

Avsnitt 7.3.1 Hantering av areal- och djurbaserade stöd centraliseras till Jordbruksverket

Länsstyrelsen avstyrker förslaget om flytt av verksamheten till Jordbruksverket. Många av de fördelar utredningen presenterar är svaga och påverkas inte av vilken myndighet som hanterar stöden, utan av kommunikation mellan handläggare och utvecklare. Norrbottens handläggare har många gånger påpekat hur utvecklingen av IT-program och prioriteringar slår snett mot verksamheten som bedrivs i länet. Att tappa den kompetensen kommer att slå hårt mot de stödsökande och minska rättssäkerheten i programmet.

Länsstyrelsen delar inte uppfattningen att digitaliseringen av arealstöden minskar behovet av kompetens kring lokala förutsättningar. Tvärtom är det extra viktigt med lokal kännedom för att kunna göra säkra, objektiva bedömningar av olika typer av mark

och för att skapa en rättssäker process i alla delar av landet. Odlingslandskapet i norr skiljer sig från det i söder, vilket måste kunna fångas upp och säkerställas så man inte gör felaktiga avdrag.

Länsstyrelsen ställer sig frågande kring hur kontrollerna av djurstöden kan minska. Registerdata för djur uppdateras idag av stödsökande, vilket innebär att ingen egentlig kontroll av villkoret kan ske om man lyfter bort djurkontrollerna och helt går på registerdata.

Utredningen lyfter inte problematiken med jäv. Idag lämnar länsstyrelsen över ärenden till annan länsstyrelse där egen personal på myndigheten söker stöd. Det finns alltså en ökad risk för jävssituationer i de fall anställda på Jordbruksverket söker EU-stöd.

Avsnitt 7.3.2 Länsstyrelsernas handläggning av projekt- och investeringsstöd koncentreras till färre länsstyrelser

Länsstyrelsen förstår problematiken med att många länsstyrelser har ganska små grupper som jobbar med projekt och investeringsstöd och det riskerar att bli sårbart i längden. Dock finns det en utmaning i att stödområdet i norr blir geografiskt väldigt stort (mer än halva Sveriges yta). Handläggarna gör mycket mer än bara jobbar med projektansökningar. Kompetens kring vilka företag som finns att upphandla regionalt och lokalt är viktigt för de rimlighetsbedömningar som görs. Länsstyrelserna gör också utlysningar baserat på regionala behov och deltar i olika lokala sammanhang för att informera om stöden.

Det är viktigt att man beaktar detta vid tilldelning av medel istället för att endast gå på antalet stödansökningar, så tillräckliga resurser fördelas för att kunna upprätthålla en god kompetens kring behov i de andra länen och därmed att säkerställa en rättssäker hantering.

Avsnitt 7.3.3 Ansvaret för kontroller på plats

Det finns stora risker med att utöka Jordbruksverkets kontroller på plats. För projekt- och investeringsstöden tar dessa kontroller idag alldeles för lång tid, vilket påverkar likviditeten för företagen, som redan är en stor utmaning. De senaste två åren har handläggningstiderna försämrats ytterligare. Då Jordbruksverket inte har några kontor i norra Sverige kommer det bli svårt med aviseringstiderna för de kontroller som har dessa (speciellt

djurkontroller). Med andra ord så riskeras negativa effekter för företagen, vilket går stick i stäv med det förenklingsuppdrag vi har.

Avsnitt 7.3.5 Leader

Utredningen föreslår att hanteringen av Leader-projekten ska ligga kvar på Jordbruksverket, men nämner samtidigt inte de stora problem som funnits med handläggningstider för både stöd och utbetalningar och som kraftigt påverkar de som söker stöd. Här är det viktigt att man väljer att lyssna på de erfarenheter som finns från stödsökande organisationer.

Avsnitt 7.5 Reglering av projekt i egen regi inom jordbruks- och fiskeriområdet

Länsstyrelsen ser positivt på ett tydligare regelverk. Dock får det inte införas begränsningar som innebär att projektpengar inte omsätts. I norra Sverige, där antalet stödsökande företag är få och kompetensbehovet stort bland både etablerade och nya företagare, är det ofta svårt att hitta organisationer som kan ta på sig att driva kompetenshöjande projekt. Här är länsstyrelsernas roll som projektsamordnare viktig. Ofta tar länsstyrelserna projektledarrollen och den administrativa bördan och upphandlar olika företag för själva kompetensaktiviteterna. I många fall har ingen sökt när utlysningar görs i vissa programområden, vilket tydligt visar på problematiken.

Avsnitt 7.7.1 En förvaltande myndighet av Eruf

Länsstyrelsen avstyrker förslaget att flytta förvaltningen av Interreg-programmen till Tillväxtverket.

Utredningens resultat ger uttryck för att det finns potential för ökad ändamålsenlighet, effektivitet och rättssäkerhet vid en samlad placering av förvaltande myndigheter för Interreg hos Tillväxtverket. Det är dock svårt att se hur detta i praktiken skall ske, givet Interreg programmens särart. Det kan inte nog betonas att det faktum att flera länder är involverade i Interreg-programmen vilket gör förvaltningen mer komplex. Sverige har inte ensam rådighet över programmens genomförande. Förutom skillnader mellan Interreg och de regionala ERUF-programmen bör också poängteras de stora skillnader som finns även mellan olika typer av Interreg-program; dels gränsöverskridande program (Aurora, ÖKS och Sverige-Norge) och transnationella program (NPA).

Ett initiativ från svensk sida om att byta förvaltande myndigheter skulle också kunna resultera i att förvaltande myndighet flyttas från Sverige till andra länder. Det skulle i sin tur försämra möjligheterna att påverka ett effektivt genomförande av programmen. De program som förvaltas i Sverige bedöms vara väl fungerande i jämförelse med andra program. Länsstyrelserna ser en risk att programmens genomförande blir mindre ändamålsenlighet vid en flytt till en gemensam organisation.

Utredningen konstaterar att i jämförelse med dagens ansvarsfördelning ger en flytt bättre förutsättningar för synergier med andra regionala program inom ERUF. Givet de tydliga skillnader som finns gentemot de regionala ERUF programmen är inte vinsterna med förslaget tydliga. Det stora värdet ligger i samordningen mellan Interreg-programmen snarare än med Tillväxtverket. Denna samordning sker redan idag.

De skillnader som finns mellan de olika Interreg-programmen är inte kopplat till att programmen förvaltas av olika organisationer, utan har snarare att göra med vad som särskiljer programmen i fråga om geografi, inriktning på insatser etc. En flexibilitet behöver finnas för dessa olikheter, oavsett om förvaltande myndighet finns på flera olika myndigheter eller inom ramen för samma. Utredningen lyfter fram att det finns risk för intressekonflikter då länsstyrelserna både är förvaltande myndighet och stödsökande i projekt. Även här gör Interreg-programmens särart att det inte går att betrakta intressekonflikter på samma sätt som i de regionala programmen. Prioritering av projekt i Interreg-programmen sker i styrkommittéer eller övervakningskommittéer bestående av nationella och regionala representanter från de medverkande länderna. Förvaltande myndighet fattar endast de formella besluten. För de EU fonder som Migrationsverket och Polisen förvaltar konstaterar utredningen att det även där finns en risk för intressekonflikter men att de i det fallet anser att de åtgärder som vidtagits inom myndigheterna är tillräckliga för att säkerställa en korrekt hantering av fondmedlen. När det gäller Interregprogrammen torde risken för intressekonflikter vara ännu mindre eftersom förvaltande myndighet svarar upp mot andra medlemsländer och deras intressen.

Precis som utredningen konstaterar, blir antagligen de ekonomiska vinsterna begränsade av att utse Tillväxtverket till förvaltande myndighet för alla Interreg-program. Den största vinsten finns sannolikt i en minskad sårbarhet som annars finns i de små organisationerna på länsstyrelsen. Historiskt har länsstyrelserna

lyckats lösa arbetstoppar/sjukskrivningar via samordning mellan Interreg-program och det finns idag en utvecklad struktur för löpande erfarenhetsutbyte kring aktuella frågor.

Avsnitt 7.8 Förslag avseende systemet med regionala strukturfondspartnerskap

Länsstyrelsen avstyrker utredningens förslag att avskaffa strukturfondspartnerskapens prioriterande roll.

Vi instämmer i utredningens resonemang om att partnerskapen bör få ett mer strategiskt ansvar, och att rollfördelningen mellan förvaltande myndigheter, strukturfondspartnerskapen och regionalt utvecklingsansvariga kan förtydligas.

Avsnitt 10.5.4 En lagstadgad anmälnings-skyldighet vid misstänkt brottslighet med EU-medel.

Länsstyrelsen avstyrker det förslag som ligger och att det ska implementeras den 1 juli 2025. Länsstyrelsen är positiv till en lag kring anmälningskyldighet, men vill att man istället tittar på de förslag som framkommit i utredningen "Ett effektivt straffrättsligt skydd för statliga stöd till företag" SOU 2024:24. Där finns liknande förslag, men med implementering från 2026. Fördelen med förslagen i SOU 2024:24 är att den utredningen behandlar statliga stöd som är både nationella och från EU. Därmed skulle alla medel länsstyrelsen hanterat inom samma ärende få samma status, hantering och lagstiftning.

Allmänna synpunkter

Utgångspunkten för utredningen har varit ett tydligt fokus på effektivisering och att minska administrativa kostnader i hanteringen av EU-medel i Sverige. Länsstyrelserna har under utredningens gång påtalat vikten av att också beakta graden av måluppfyllelse och de stödmottagare vilka medlen är till för. Perspektiv som enligt länsstyrelserna inte beaktats tillräckligt i utredningens arbete och därför inte heller återspeglas i resultatet.

Länsstyrelserna delar den problembild som utredningen tar sin utgångspunkt i. I korthet handlar det om att genomförandet av den gemensamma jordbrukspolitikerna i tidigare programperioder präglats

av en hög komplexitet av åtgärder, höga administrativa kostnader och omfattande finansiella korrigeringar. Den analys och slutsats som sedan dras om att ett av skålen till dessa brister ligger i ett stort antal aktörer i genomförandet ifrågasätter länsstyrelserna.

Mot bakgrund av det nära samarbete länsstyrelserna haft med Jordbruksverket de senaste åren är vår samlade bild att bristerna framför allt kan hänföras till avsaknad av IT system, felaktiga regeltolkningar och avsaknad av tillräcklig vägledning och riktlinjer. Brister som till allra största del faller inom ramen för Jordbruksverkets ansvar.

Utredningen uppvisar också en brist på förståelse för det arbete som Länsstyrelserna gör inom den verksamhet som berörs och varför den regionala närvaron är så viktig. Om föreslagen realiserar finns det en stor risk att livsmedelsverksamheten i norra Sverige kommer att bli negativt särbehandlad och få sämre förutsättningar att fortsätta sin verksamhet.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av landshövding Lotta Finstorp med enhetschef Johanna Wallsten som föredragande. I den slutliga handläggningen har också Programdirektör Tina Nilsson medverkat.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.